

ПОЛІТИЧНА БІБЛІОТЕКА

Др. ОСИП НАЗРУК

ЯК НАЗИВАЄТЬСЯ
НАШ РІДНИЙ КРАЙ І НАРІД?

Накладом Видавництва
1915

ЯК НАЗИВАЄТЬСЯ НАШ РІДНИЙ КРАЙ І НАРІД?

В сей великий час найбільшої з воєн, які людський рід бачив, і наш нарід зазнав великих змін. Не будемо тут говорити про важкий тягар сеї війни, що впав на його, але скажемо кілька слів про не менше важну справу, яка тісно лучить ся з питаннем самостійности нашого народу, до котрої його вороги ніяким чином не хотять допустити. Ся справа — то справа імени нашого рідного краю і народу, справа многоважна і така нераз трудна, що не можуть її порішити згідно навіть могутні народи, котрі мають власні держави. У нас ся справа вже давно порішена, одначе невияснена і непоширена. Сей час зовсім добре надаєть ся до її вияснення і належитого зрозуміння.

Наш рідний край називаєть ся «Україна», а наш нарід «український»

А то чому? Таж Москалі і Поляки називають нашу землю «Русь», а наш нарід «руським» або «малоруським» і так було давно. Атже назва «Україна» молода. Нащо покидати старе і заводити новину? Так говорять одні. А деякі знов кажуть, що сю назву видумали нам Поляки.

Ті, що так говорять, не все бувають вороги. Се часом і наші люди, котрі пересякли чужим духом і начитали ся чужих книг, писаних на те, щоби ми блудили і не мали просвітку. І нераз такі люди щиро вірять, що слухність за ними. Тому приглянемо ся ближше сій справі.

По перше: чужинці не мають ніякого права казати нам називати ся так або сяк. Наше ім'я се річ наша і нашої історії. А коли чужинцям залежить на тім, щоби ми називали ся так, як вони хочуть, то в тім мають вони якийсь нечистий інтерес: який саме, побачимо далше.

По друге; на світі нема багато таких народів, котрі все мали би одну назву. Деякі навіть в один час мають по кілька назв, як пр. Англіїці, котрі називають ся і Бритійцями і Англосаксами і Англіїцями. Так і Греки називали ся давно «Єлини» і «Ахайці»; — Жиди: «Євреї», «Ізраїльтяни», «Юдеї», старе ім'я Поляків—Ляхи, старе ім'я Руских—Москалі і так далше без кінця. Як між людьми, так і між народами є злодії, котрі підступом забирали у сусідів і землю і навіть ім'я, що побачимо далше. Справа імен народів робить ся ще більше помоганою, коли зважимо, що багато народів мало колись одно спільне ім'я і навпаки, були народи, котрі втратили окремі імена і дістали спільне. Були і таки народи, що відлучивши ся від свого головного пня, переросли його і цвили тай розвивали ся. Бо історія — могутна пані і ніяких крутійств не боїть ся, хочби вони виходили і від наймогутніших урядів.

Наш нарід витворив си з великого словянського племені, котре належить до білої або кавказької раси, а саме до її арійської породи. З того самого словянського племені походить ще дев'ять інших з нами посвоячених народів: Чехи, Поляки або Ляхи, Русські або Москалі, Білорусини, Словаки, Словінці, Сербі, Хорвати і Болгари. Тих десять*) словянських народів ділить ріка Дунай на дві головні часті: на Словян північних і полудневих. Українці належать до Словян північних разом з п'ятьма першими, висше вчисленими народами. Але і північні Слов'яни ділять ся на дві групи: на Словян західних, до котрих належать: Чехи, Поляки і Словаки, та східних, до котрих належать: Українці, Москалі і Білорусини. Сі три східні словянські народи називають ся також збірним іменем: «руські народи». Се в історії народів річ не нова. Між нашими сусідами, германськими народами є подібнісенька справа: і там є між іншими три германські народи, що мають окремі імена: Шведи, Норвежці, Данці, але мають і одно спільне: Скандинавці. І ніхто ізза сього не робить крику, тай не каже, що тому ті три скандинавські народи мають творити одностайну саламаху. Бо там мають до діла з більше просвіченими людьми.

Наша найстарша літопись, звана Несторовою, пише, що імя «Русь» чуже і принесене до

---

*) Одинайцятий словянський нарід Лужичани або Лужицькі Сороби, що мешкає недалеко німецького міста Дрезна, був колись великий і могутний, але тепер розпливаєть ся серед Німців.

нас ізза варяжського моря, з земель Скандинавських. Учені до сеї пори справдити сього не могли і вже мабуть і не потрафлять, бо «сліди за-терли ся». Напевно знаємо лиш те, що у нас давно називали Русю лише князів і їх дружину (військо), а опісля і малу частину наших земель над рікою Дністром, кругом Київа. Щойно згодом ся назва розширила ся на всі землі, котрі загорнули під свою власть київські князі. Таким чином назва «Русь» стала назвою державною, політичною (от як пр. назва «Австрія»). Народ і дальше називав себе як і передтим іменами поодиноких племен як: Деревляни, Тиверці, Поляни, Уличі, Сіверяни, Радимичі, Дреговичі і т. д. Щойно пізнійше назва «Русь» увійшла в народ. Так отожті, що кричать: держім ся старої назви, повинні держати ся ще старших назв вичислених висше племен-поколінь*), бо коли хто говорить, що все що старше, те й ліпше, то повинен держати ся найстаршого. Але їм не о се ходить звичайно.

Назва «Україна» се назва не чужа, а щиро народня і дуже стара.

Вона відома вже нашим літописцям з 12-ого столітя. І так галицько-волинська літопись пишучи про смерть доброго князя Володимира Глі-

---

*) Здаеть ся, що племена, з котрих опісля витворив ся український нарід, перед назвою „Русь“ мали ще одну спільну, старшу назву „Анти“. Пишуть про се византійські (грецькі) історики. Гляди про се в Історії Укр. Грушевського том I. і його популяр. історію Київ-Львів 1912 стор. 36—8.

бовича (р. 1187), каже: »о нем же Україна много постогна*).

В тім часі на наших землях не було не тільки Поляків, а й духу польського. Що назва »Україна« щиро народня, бачимо і з того, що в народніх піснях і думках скрізь наш рідний край називаєть ся »Україною«, а не Русию. Бо старша державно-салдатська (дружинна) назва »Русь« звітрила і призабула ся. Привернули її щойно геть в нових часах Москалі і Поляки в своїм інтересі. А стало ся се так: Коли Москва скріпила ся, московський князь звернув свою увагу на захід і перший раз охрестив себе »государем всеї Руси« в р. 1493**). Від тоді й зачинаєть ся політика »збираня« наших земель Московю. Так отож Москва зачала присвоювати собі назву »Русь« щойно в нових часах***).

Імя »Україна« появило ся отож ще в середних віках на більше як триста літ передтим, як московський царик прикрасив себе давнійшим іменем і титулом наших князів. Все те замовчують у російських школах та книгах. Історична правда взагалі така немила Москалям, що вони як тільки

---

*) Гляди книгу Ліпінського п. з. *Z dziejów Ukrainy* стор. 49 і велику історію Грушевського томи I. і VII., де він доказує, що також старій київській літописі відоме імя „Україна“.

***) Гл. Ліпінський ст. 52.

****) Всесвітню історію ділять учені на три великі періоди (часи): на часи старинні (від найдавніших до р. 476 по рождестві Христа, то є до збуреня Риму), середновічні (від збуреня Риму до відкритя Америки в р. 1492) і нові (від відкритя Америки до наших днів).

вмаширували до Галичини, зараз приказали по-нищити огнем українські книжки, чого не робить ніякий иньший ворог.

Як назва «Русь» була з початку тільки назвою частини наших земель, так само було і з назвою «Україна». Вона відносила ся до пограничних земель нашого народу і якраз тим вона для нас дорожша. Бо тим одним словом говорить нам наша кровава і славна бувальщина багато багато: вона каже нам тим нашим іменем, що український нарід захищав своїми силами всі народи Європи від диких орд, що надходили зі степів від сходу і полудня. Там на границі Диких Піль стояв він цілі століття в крові і боров ся до загину. Але плоди його боротьби зібрали ті, що гнетуть нас тепер гірш татарської орди.

Згодом назва «Україна» поширила ся на середнім Подніпровю, Подністровю і Побожу й на всі иньші землі нашого народу.

Історія тої назви подібнісенька до історії назви «Русь». Обі появили ся над Дніпром, обі ширили ся в часах зросту і підєму нашого народу. Першу назву забрала нам Москва і присвоїла собі, другу хоче нам відобрати, затерти заборонами, заступаючи її примусовою і обидливою назвою «Малороссія», котра появилася аж в 17. століттю і то в другій половині того століття, та котрою означували зразу лише часть українських земель на лівім березі ріки Дніпра.

Назва «Русь» має тепер для нас два значіння. Покажемо се на прикладї: Як людина сотворіне слабе, так знов нарід, навіть нещасливий —

твір крепкий, тай можна його порівнати до дуба. Коли надійде осінь, опадає листе з більшости дерев, але крепкий дуб держить своє листе ще довго-довго. Воно у нього вже зівяло й поморщило ся, втратило свою зелень і жите, а таки держить ся, поки не прийде нове і здорове. Се дубове листе, то імя народа. Як літне сонце світило нашому народови в давних часах, мав він імя »Русь«. А потому прийшла осінна татарська негода і студінь звялила його силу, приник наш нарід і зівяло буйне імя його. Вороги-чужинці зірвали і ужили на підстїлку для себе буйну корону руського дерева. Але останки того зівялого листя ще довго держали ся на нїм, хоч його могутний пенъ порубано і посїкано. А ворог навіть рад був з того, що се старе листе ще подекуди держало ся (він тільки додав йому слівце »мало«), бо се обманювало нетямущих, що мовляв і той, що зрабував, і обробований мають одно імя, отже вони становлять »єдність«. Але надійшла з Великого Лугу нова весна і зійшло тепле сонце, червоне від пожежі й крови: в огнях козацьких бунтів підняв ся наш нарід до бою проти своїх гнобителів. З Диких Піль і степів безмежних надтягнули великі полки Запорожа, з котрими получив ся й увесь наш нарід, тай потряс Польщею, понищив панськоляцькі двори й костели тай відітхнув свобідно. Тоді почув він себе сьвіжим і новим народом, позбув ся старого листя, котре розпочало вянути ще від татарського лихолітя тай в огні побіди на ново охрестив ся іменем новим, хоч здавна вже відомим.

А коли замикав очи найбільший з його гетьманів, Богдан, наш нарід мав уже тільки імя: «український». Канцлер України Самуїл Зорка такими словами прощає гетьмана Богдана в похоронній бесіді: «Панове Полковники і вся Старшино з усім Товариством запорожського Війська і вся Річпосполито Українська! Прийшло ся нам по часах веселих залити лиця наші обильними слізми, коли Гетьмана нашого Богдана Хмельницького на смертельнім оглядаємо катафальку. Помер Той Вожд наш добрий, безсмертну полишивши Славу, за головою котрого вся Річпосполита Українська могла надіяти ся довгі літа безпечно проживати. Помер Той, що стояв за правду і старинні права наші, а котрому рука Божа всюди поміч давала. Помер Той, від котрого гарматних і мушкетних громів дрожала і трясла ся не тільки «ясновельможна Польща», але й оба береги Чорного Моря тай навіть окурені димом козацьких мушкетів стіни Царгорода. Помер вкінци Той, через діло котрого могли ніколи не вмирати старинні права і свобода України...» *). Так говорив канцлер України, ні словечком не згадуючи зівялого вже, старого листя, котре зачинала загарбувати ще тоді дуже дика Москва. Він розумів, що відновлений у своїй силі нарід відновив і назву свою. Розумів се тоді і сам нарід, бо в усіх своїх піснях називав він себе вже тільки українським, а не «русь-

---

*) Сей інтересний документ напечатаний в цілости в книзі Ліпінського на стор. 653–655.

ким«*). Не уживає назви »Русь«, тільки »Україна« також найбільший наш поет, замучений Москвою Тарас Шевченко.

Таким чином імя »Русь« уже на сотки літ перед нами було знаком (символом) нашого упадку і смерти нашої старої державної сили, було мертвам пережитком. І се його одно значінне.

А друге значінне ще страшнійше: се давно завмерле імя стало оружем в руках ворогів нашого народу. Стало ся се в ось який спосіб: велика революція (повстанне) українського народу під проводом Богдана увільнила більшість наших земель зпід панованя Польщі, але таки не всі землі, бо західні (головно Галичина) лишили ся під Польською кормигою, хоч Богдан з великою силою двічі облягав Львів. В інтересі польської політики було стравити наш нарід як нарід бодай на тім невеликім просторі, котрого не відбив Богдан, коли вже не могла його цілого стравити і зробити польським. В тій ціли старала ся вона всякими способами заглушити в нім почуте єдності з Україною, котра вибила ся на волю. Тому для Польщі все була вигіднійша старша і зівяла назва, чим молода і свіжа, котра нагадувалаби нашому народови дні його великої побіди над Польщою, його самостійність і могучість. Ся зівяла назва означала в Польщі вже тільки малу знесилену частину земель нашого народа, котра стала польською провінцією, (от якби губернією) і мала тільки провінціональне (губерніяльне) значінне.

---

*) Гляди збірники українських народніх пісень видані і пояснені проф. Антоновичем і Драгомановим.

Тому польські політики від давна люблять говорити : »Нема України, є тільки Русь і Польща«*). Тому вони в Австрії не допускали до того, щоби уряд називав нас нашою найкрасшою назвою (щойно в останніх літах перед війною австрійський імператор Франц Йосиф I. ужив кілька разів сеї правдивої назви нашого народа, але урядово таки її не завели).

Тому польські часописі і політики т. зв. вшехпольського напряду, хоч добре знають, яке імя нам належить ся, називають наш нарід постійно: »малоруським, руським, або русінським« аби тільки не українським, кажучи, що се назва »партійна«, — що давало їм з могу підпомагати москвофілів і представляти їх у Відні як представителів нашого народу.

Ще більший інтерес в тім, щоби затерти назву »Україна«, мала і має Москва. Її інтерес в тім крутіїстві і затемнюваню ясної справи о стільки більший, о скільки більше земель нашого народа вона загарбала і сподівала ся їх з московщити чи там »зруссчити«. В тій ціли Москва навіть вирекла ся власного імени і присвоїла собі наше, видумуючи для нас імя »малоросів« тай накінула нам його, забороняючи уживати імени »Україна«, щоби не стало навіть знаку по наших народі і його історії. Загальна назва »Русь« означала для Москви її силу і добро, а для нас хиба утрачений спадок, котрий загарбав злий сусід, що хоче аби

---

*) Гляди протоколи з нарад львівського сойму! Се, що західна часть українських земель не могла вибити ся на волю, пояснює, чому тут назва „Русь“ „руський“ задержала ся довше чим на свобідній Україні.

ми цілком забули, що й ми були колись панами й господарями на своїй землі. В тій цілі московський уряд перевів найбільше насильство, яке бачила історія.

В такий спосіб назва «Русь» стала оружем в руках ворогів наших, зверненням проти українського народу.

Але може хто скаже: «Все те правда, що вороги, щоби панувати над нами, уживали всяких способів і насильства й обманства, та все таки чиж ми можемо цілком зрікати ся старої назви «Русь», котрою називали себе наші князі і їх хоробрі війська і наш золотoverхий Київ, зрікати ся лише тому, що Москва сказала: «Ся назва моя!».

На се відповімо: Ми й не відкидаємо сеї назви в історії, як не відкидаємо ще старшої назви «Словян». Миж виразно кажемо, що український нарід се нарід словянський, і за своїх давних князів відомий був під назвою «Русь», що та назва почала зникати з упадком державної сили нашого народу і що опісля Москва присвоїла собі ту назву нашої держави разом з землями нашого народу. Ми самі називаємо нашу стару державу, котрої осередок був у Києві, а котра завоювала пізніші московські землі, — державою «руською». Але ми кажемо дальше, що та стара, зрабована нам назва втратила в історії своє значінне, нею Москва назначила тільки свою добычу і себе, як той ненаситний богач, що уважає себе тільки додатком до свого богатства, лихою і нахабством, силою і віроломством видертого у других. Ми кажемо дальше, що велика

бувальщина: історія дала нам нове ім'я, мало що молодше та красше від старого, забраного ворогами, ужитого до їх поганих гнобительських цілей, що се новіше, здоровіше ім'я не допускає вже ніякого баламутства, не робить нашої землі ні польською толокою, ні московською займанщиною, тільки нашим власним прадідним добром, на котрім наш нарід повинен стати своїм виключним паном. Як цілком у нас забула ся старезна назва Антів і всі старі імена племен, з котрих повстав український нарід, так скривила своє значінне і пізнійша назва «Русь», а наш рідний край і нарід називається українським і так буде називати ся, щоби Москві і Польщі як було се не на руку і хочби вони до обидливих кличок хохлацько-малоруських додали ще інші лайки. А до наших щирих людей, котрі тільки з довіря до чужих уживають ще подекуди (особливо на Лемківщині й угорській Україні) назви Русь, скажемо коротко: Не будьте подібні до того хозяїна, котрий з любови до свого дуба привязував весною до його гиля зівяле й опадаюче листя, хоч благодатна весняна сила давала йому вже свіже здорове листя. Бо так робити і смішно і нерозумно і безуспішно.

Тут скажемо ще кілька слів про величину України і чисельну силу українського народу, причім під словом «Україна» слід розуміти всі землі, замешкані нашим народом в збитій масі в

той спосіб, що ніякий иньший нарід на тій землі не має над нами чисельної переваги*).

До українських земель належать слідуочі губернії і краї: А) в Росії губернії: волинська і холмська та полудневі частини гродненської і мінської; подільська та частинка бесарабської, херсонська, київська, чернигівська, полтавська, харківська, частини курської, вороніжської та донського краю; губернії екатаринославська і таврійська та кубанський край, частина ставропільщини та земель над рікою Терек, куди в останніх часах найпливає щораз білше української людности. Б) в Австро-Угорщині належать до українських земель: східна Галичина, північно-західна Буковина та північно-східна Угорщина. Ті землі сягають від гір Карпатських по гори Кавказькі, від великих мочарів на Полісю по Чорне Море й обнимають понад 850.000 квадратних кільометрів. Щоби наглядно оцінити величину українських земель, наведемо для порівнання величину кількох європейських держав*). І так Німеччина має 540.857 квадр. км., Франція 536.464, Італія 286.682, Румунія 139.693, Греція 115.975, Болгарія 96.345, Сербія 87.303, Голяндія 40.829, Бельгія 29.452. З того порівнання бачимо, що Україна належалаби до найбільших держав Європи.

---

*) Росія загорнула 10/11 частей українських земель, Австро-Угорщина мала перед великою війною 1/11 часть нашої землі.

*) Гл. Nübner-а географічно-статистичні табелі всіх країв землі. 63 виданне німецьке з р. 1914.

Всіх Українців на світі є коло 35 мільонів душ, з чого понад два мільони живе поза Україною і так: яких 600.000 Українців мешкає над рікою Волгою в губерніях: Саратов, Самара, Астрахань і Оренбург; коло пів мільона в південнім Сибірі, сягаючи своїми оселями аж до берегів Спокійного Океану біля Японії; найменше пів мільона Українців є в Сполучених Державах Північної Америки, а коло чверть мільона в Канаді та понад 60.000 в Бразилії і Аргентині.

Багато менших народів, чим український мають свої держави, в котрих самі порядкують своїми справами. Самостійна держава належить ся і нам, і ми її скорше або пізнійше мусимо досягнути.

Вийшли з друку такі книжки:

- М. ДРАГОМАНІВ — Чудацькі думки про українську національну справу.
- М. ДРАГОМАНІВ — Листи на наддніпрянську Україну.
- М. ЗАЛІЗНЯК — Самостійна Україна — несоціалістичне гасло?
- М. ЗАЛІЗНЯК — Українці, Росія й війна.
- М. ЛОЗИНСЬКИЙ — Українська Галичина окремих коронний край!
- М. МИХАЙЛЕНКО — Національне питання в Росії й війна.
- М. МИХАЙЛЕНКО — Росія й Україна.
- М. МИХАЙЛЕНКО — «Визвольні Маніфести» російського уряду в теперішній війні.
- Ю. РУЧКА — Російські соціалісти й теперішня війна.
-
- М. БОРИСОВ — Соціалізм і проблема національної автономії.
- Х. ЖИТЛОВСЬКИЙ — Соціалізм і національне питання.

- К. КАВТСЬКИЙ — Національність й інтернаціональність.
- К. КАВТСЬКИЙ — Національна держава, імперіалістична держава й союз держав. Переклад з німецького з додатком: Д. СМЕТАНКА — Соціалізм, завойовницька політика, патріотизм і націоналізм.
- Л. КУЛЬЧИЦЬКИЙ — Федералізм і соціалістична політика.
- К. ЛЯЙТНЕР — Імперіалізм московського народу.
- В. ЛІБКНЕХТ — Чи Європа має скозачити?
- Е. ПЕРНЕРСТОПФЕР — Про новітній націоналізм.
- К. РЕННЕР — Національна справа, інтернаціоналізм, імперіалізм і соціалізм.
- К. РЕННЕР — Нація, як правна ідея й інтернаціонал.
- К. РЕННЕР — Проблеми сходу.
-
- Н. АНДРЕЄВ — Початки релігії.
- А. БАХ — Економічні нариси.
- А. БАХ — Цар — Голод.
- Боротьба за землю і волю в Росії.
- Ф. ВОЛХОВСЬКИЙ — Як мужик став довжником у всіх.
- Ф. ВОЛХОВСЬКИЙ — Казка про несправедного царя.
- Ф. ВОЛХОВСЬКИЙ — Казка про солдатську душу
- М. ДРАГОМАНІВ — Віра і громадські справи.
- М. ДРАГОМАНІВ — Рай і поступ.

- М. ДРАГОМАНІВ — Оповідання про заздрих богів.
- С. ДІКШТАЙН — Хто з чого живе?
- ДИКИЙ — Які мають бути земельні порядки в Росії.
- Ф. ЛЯССАЛЬ — Програма робітників.
- Ф. ЛЯССАЛЬ — Про суть конституції.
- О. НАЗРУК — Що се є: суспільні кляси, боротьба кляс, буржуазія, пролетаріят, капіталізм і організація.
- В. РЮМИНСЬКИЙ — Повстане селян в Англії.
- Ч є тепер панщина?
- В ШВАЧКА — Чому позичали віру?

В німецькій мові вийшли:

- G. RUCZKA — Die russischen Sozialisten und der gegenwärtige Krieg.
- G. RUCZKA — Die französischen Sozialisten und der Krieg.

В „Політичній Бібліотеці“ вийшли:

- Л. ВАСИЛЕНКО — Світова війна.
- М. ДРАГОМАНІВ — Старі хартії вільности.
- Ж. ЖОРЕС — Батьківщина і робітництво.
- М. ЛОЗИНСЬКИЙ — Утворенне українського коронного краю в Австрії.
- О. НАЗРУК — Як називаєть ся наш рідний край і нарід?
- С. ТОМАШІВСЬКИЙ: Галичина. Політично-історичний нарис з приводу світової війни.